

ВІДЗИВ ОФІЦІЙНОГО ОПОНЕНТА

к.е.н., доц. Фартушняк Ольги Вікторівни на дисертаційне дослідження на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук
Безуглої Дар'ї Валеріївни «**Організаційно-економічне забезпечення технічного переоснащення виробництва підприємств машинобудування**»

1. Актуальність теми дослідження

Однією з найбільш актуальних задач розвитку виробничого сектору економіки України є здійснення всеосяжного технічного переоснащення виробництва (ТПВ) на засадах впровадження інноваційних технологій і відповідного технологічного устаткування. Ефективним шляхом поступового вирішення вказаної задачі є розробка і реалізація обґрунтованих планів і проектів ТПВ, що враховують технологічні можливості підприємств, рівень їх фінансово-інвестиційного забезпечення, структуру основних засобів виробництва. Здійснюються розроблені плани ТПВ власними силами спеціалістів підприємства, а також шляхом зовнішньої науково-технічної кооперації і спеціалізації.

Необхідність розробки і реалізації планів технічного переоснащення обумовлюється факторами макро- та мікроекономічного рівня: прогресуючою тенденцією фізичного зносу і морального старіння засобів виробництва, обмеженістю можливостей щодо виробництва високоякісної конкурентоздатної продукції на основі сучасних технологій, недостатнім рівнем розвитку інноваційної діяльності, підвищенням рівня конкуренції на світових ринках, в тому числі у машинобудуванні.

Важливим фактором здійснення ефективного технічного переоснащення виробництва є необхідність досягнення високого рівня його організаційно-економічного забезпечення. Незважаючи на наявність численних досліджень з науково-методичного забезпечення ТПВ існує нагальна потреба у розвитку науково-методичних засад і практичних підходів до планування і реалізації ТПВ, зокрема дослідження змісту і сутності ТПВ з урахуванням факторів ринкового впливу, удосконалення типології планів ТПВ, розвитку організаційних структур управління науково-технічним та інноваційним забезпеченням ТПВ, вирішення інших проблем ТПВ, що мають, переважно, системний характер.

З урахуванням зазначеного можна стверджувати, що дисертаційне дослідження Д.В. Безуглої є актуальним, відповідає сучасним вимогам розвитку економіки, оскільки спрямоване на розвиток і удосконалення системи організаційно-економічного забезпечення технічного переоснащення виробництва підприємств машинобудування.

2. Ступінь обґрунтованості та достовірності наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації

Сформульовані в роботі наукові положення, висновки та рекомендації в достатній мірі обґрунтовані, їх узгодженість базується на критичному аналізі наукової літератури за темою дисертації та використанням в процесі дослідження фундаментальних положень загальної економічної теорії, економіки підприємства, інноваційного менеджменту, інвестування, а також таких методів наукових досліджень: діалектичного і структурно-функціонального аналізу, експертних

оцінок, оптимізації, системного аналізу; таблично-графічний метод. Результати дослідження доповідались та обговорювались на Міжнародних науково-практичних конференціях, а також опубліковані в наукових фахових виданнях.

В роботі використані законодавчі, нормативно-правові документи України, звітна документація промислових підприємств, статистичні дані, що забезпечує належний рівень обґрунтованості і достовірності отриманих результатів.

Дисертація Д.В. Безуглої за змістом, сутністю, структурою та оформленням повністю відповідає вимогам МОН України, містить анотацію двома мовами, три розділи, висновки, додатки та список використаних джерел. Дисертаційна робота характеризується логічною послідовністю викладення, завершеною структурою, повною мірою висвітлює зміст визначених розділів.

Висновки і рекомендації обґрунтовано впливають із виконаних досліджень і підтверджуються довідками про впровадження результатів дисертаційного дослідження в практику роботи підприємств машинобудування та в навчально-педагогічний процес.

Усе зазначене дає підстави стверджувати, що висновки, пропозиції та рекомендації, сформульовані в дисертації, є достатньо обґрунтованими та достовірними.

3. Основні наукові результати, що одержані автором, та їх новизна

Наукова новизна результатів дисертаційної роботи визначається сукупністю розроблених теоретичних положень, методичних підходів та практичних рекомендацій щодо розвитку організаційно-економічного забезпечення технічного переоснащення виробництва підприємств машинобудування.

1. Викликає інтерес з наукової точки зору дослідження теоретичних підходів щодо визначення змісту технічного переоснащення виробництва на основі узагальнення його сутнісних ознак. Враховуючи виділені сутнісні ознаки уточнено дефініцію технічного переоснащення виробництва як багатоаспектного процесу організаційно-економічних і техніко-технологічних перетворень виробничих структур шляхом оновлення виробничих засобів за рахунок їх автоматизації і роботизації, впровадження ресурсозберігаючих екологічно безпечних технологій і гнучких систем управління.

2. Важливим є обґрунтування методичного підходу щодо планування технічного переоснащення виробництва на двох типологічних рівнях: функціонально-цільовому та індикативному. На першому рівні передбачено врахування сутності загальноекономічної та інноваційної стратегії підприємства, що визначатиме зміст планів ТПВ та особливості їх практичної реалізації. Рівень індикативного планування передбачає використання системи організаційно-економічних і техніко-технологічних індикаторів практичної реалізації технічного переоснащення виробництва.

3. Заслугує уваги обґрунтування підходу щодо виконання комплексу робіт з ТПВ за завершеним циклом «дослідження – розробки – впровадження у виробництво», що потребує формування у складі підприємства відповідної організаційної структури управління для забезпечення системної координації робіт. Запропонована організаційно-економічна структура управління інноваційним і науково-технічним забезпеченням ТПВ базується на програмно-цільовому та матрично-проектних підходах і передбачає діяльність як постійних

функціональних підрозділів підприємства (патентно-ліцензійних, технологічних тощо), так і тимчасових цільових проектних груп для вирішення конкретних задач технічного переоснащення. Впровадження запропонованої структури забезпечує більш ефективне використання ресурсного потенціалу підприємств машинобудування і системну координацію робіт з ТПВ.

4. Безумовно важливим є формування підходу щодо заміни устаткування в процесі ТПВ на основі економії витрат на підтримку працездатності виробничих засобів. Розроблено методичний підхід щодо обґрунтування доцільності заміни устаткування в процесі ТПВ за критерієм прибутковості, який враховує модифіковані показники зносу та придатності технологічного устаткування в залежності від впливу експлуатаційних факторів (якості планово-попереджувальних, поточних і капітальних ремонтів, кваліфікації персоналу, стандартних і специфічних умов експлуатації). Застосування запропонованого підходу дозволяє визначати устаткування, яке є економічно неефективним і потребує виведення із експлуатації, що збільшить операційний прибуток за рахунок скорочення витрат на підтримку працездатності засобів виробництва.

5. Заслужує уваги узагальнення складових організаційно-економічної гнучкості виробництва, доведення що найбільш важливою з них є інвестиційна спроможність підприємства до інноваційного, техніко-технологічного та продуктового оновлення. Обґрунтовано, що кожна складова організаційно-економічної гнучкості характеризується різною динамікою в періоди розробки нових виробів, технічного переоснащення виробництва, освоєння випуску нової продукції. Врахування специфіки цих періодів дозволило розвинути методичний підхід до оцінки рівня організаційно-економічної гнучкості підприємства на основі аналізу циклів його гнучкого інноваційного розвитку з урахуванням витрат часових і фінансових ресурсів. Такий підхід дає змогу підвищити результативність технічного переоснащення виробництва за складовими його організаційно-економічної гнучкості.

6. Викликає інтерес визначення необхідності забезпечення результативності реалізації планів технічного переоснащення виробництва шляхом застосування системного підходу. З цією метою удосконалено організаційно-економічну модель ТПВ, що базується на принципах послідовності та емерджентності і містить дві складові: структурно-функціональну та економіко-аналітичну. Структурно-функціональна складова характеризує зміст і взаємозв'язки функціональних підсистем ТПВ, а економіко-аналітична складова базується на визначенні їх результативності, що створює теоретико-методичну основу для обґрунтування змісту і послідовності етапів ТПВ, а також забезпечує досягнення його цілей.

Актуальним є виявлення необхідності застосування оптимізаційного підходу щодо вибору об'єктів технічного переоснащення у складі підприємства. Це дозволяє формувати плани ТПВ саме для тих виробничих об'єктів, де можливе досягнення максимальної результативності технічного переоснащення в умовах обмеженості фінансово-інвестиційних ресурсів. З урахуванням зазначеного удосконалено методичний підхід щодо формування і виконання інвестиційного проекту ТПВ з використанням розробленої графоаналітичної моделі, що визначає ефективну стратегію економічної взаємодії підприємства та інвестора і забезпечує оптимальне цільове використання інвестицій.

7. Безумовно важливим є напрацювання здобувача щодо виявлення сукупності факторів, що впливають на техніко-технологічний рівень підприємства і надають можливість його підвищення завдяки здійсненню ТПВ за визначеними напрямками. Удосконалено методичний підхід до обґрунтування важливих для підприємства напрямів технічного переоснащення виробництва на основі розробленої моделі «Формування організаційно-економічних переваг», спрямованої на підвищення техніко-технологічного рівня і конкурентоздатності підприємства в процесі ТПВ. Модель передбачає формування системи показників організаційно-економічного ресурсного потенціалу підприємства у його внутрішньому середовищі і критеріїв його оцінки. Критеріальні експертні оцінки дозволяють визначити слабкі компоненти ресурсного потенціалу, що потребують підсилення за рахунок цілеспрямованого ТПВ.

4. Теоретичне значення результатів дослідження

Наведені здобувачем теоретичні положення, методичні засади та отримані науково-прикладні результати дають змогу підвищити рівень організаційно-економічного забезпечення технічного переоснащення виробництва підприємств машинобудування.

Має науковий інтерес запропонована дефініція технічного переоснащення виробництва, яка, на відміну від існуючих, враховує його багатоаспектність і узагальнену систему сутнісних ознак, що сприяє розвитку понятійно-категоріального апарату економіки підприємства та інноваційної діяльності.

Розвинута автором типологія планів технічного переоснащення виробництва, відмінною ознакою якої є врахування особливостей функціонально-цільового та індикативного типологічних рівнів, дає можливість підвищити ступінь упорядкування об'єктів планування і визначення послідовності їх реалізації в системі планів господарської, науково-технічної та інноваційної діяльності підприємства.

Запропонований підхід щодо формування організаційно-економічної структури управління інноваційним і науково-технічним забезпеченням технічного переоснащення виробництва створює передумови для підвищення ефективності використання інтелектуальних, фінансово-інвестиційних і матеріально-технічних ресурсів в процесі ТПВ, а також для прискорення темпів технічного переоснащення виробництва підприємств машинобудування.

Теоретико-методичний підхід до оцінки організаційно-економічної гнучкості виробництва на основі системи розроблених показників дає можливість аналізу роботи підприємства у циклах його гнучкого інноваційного розвитку і підвищення. На цій основі, ефективності технічного переоснащення виробництва, розробки і випуску нової конкурентоздатної продукції машинобудування для задоволення потреб ринкових споживачів.

Має науково-теоретичний інтерес запропонований методичний підхід до обґрунтування актуальних напрямів технічного переоснащення виробництва, оскільки він забезпечує можливість реалізації у структурі підприємства системних засад ТПВ: виявлення ефективних складових організаційно-економічного потенціалу та їх послідовний розвиток, а також визначення слабких компонентів ресурсного потенціалу, розробка і здійснення щодо них планів технічного переоснащення з метою підвищення рівня конкурентоздатності виробництва.

5. Практичне значення одержаних результатів

Отримані положення, результати та висновки дисертаційної роботи можуть бути використані для формування ефективної системи організаційно-економічного забезпечення технічного переоснащення виробництва підприємств машинобудування.

Практичне значення одержаних результатів полягає у тому, що представлені у роботі положення доведені до рівня методичних розробок, заходів та рекомендацій, які пройшли апробацію на підприємствах машинобудування. Підтвердженням практичної значущості дисертаційної роботи є те, що представлені у ній науково-методичні і практичні розробки та заходи використані у діяльності наступних підприємств: ДП «Електроважмаш», ТОВ НВП «Електроприлад ОК», ДП «Завод ім. Т.Г. Шевченко», ДП «НДТІ приладобудування».

Результати дисертаційної роботи використано у навчальному процесі кафедри організації виробництва і управління персоналом Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут» при викладанні дисципліни «Інноваційний менеджмент» для студентів за спеціальністю 073 «Менеджмент».

6. Достовірність дослідження, повнота викладання результатів дисертації в опублікованих здобувачем працях

Наукові положення, висновки й рекомендації, що відображені в дисертації, є достовірними, що забезпечено використанням значного обсягу матеріалів підприємств машинобудування, впровадженням одержаних результатів у практичну діяльність вітчизняних суб'єктів виробничо-господарської діяльності, а також у навчальний процес НТУ «ХПІ», що підтверджено відповідними довідками. Результати дисертаційної роботи в достатній мірі обґрунтовані, мають наукову новизну та коректні пропозиції щодо їх практичного використання.

Основні положення та наукові результати дисертації досить повно висвітлено у відкритих публікаціях. Матеріали досліджень опубліковані у 16 наукових працях, у тому числі: 5 статей у наукових фахових виданнях України, в тому числі 2 – у наукових журналах, 3 – у збірниках наукових праць; 1 стаття – у міжнародному виданні; 2 статті включено до міжнародних наукометричних баз; 8 – у матеріалах конференцій.

Кількість і якість друкованих праць надають здобувачеві право публічного захисту дисертації.

7. Зауваження до дисертації та дискусійні положення

Визначаючи загальний належний науковий рівень і практичне значення дисертаційної роботи, не можна залишити поза увагою наявні в ній деякі неточності та дискусійні питання, що обумовлює необхідність висловити з цього приводу наступні зауваження та побажання:

1. Хотілось би звернути увагу автора на те, що у запропонованій здобувачем дефініції технічного переоснащення виробництва не знайшла відображення важлива складова процесу ТПВ, а саме необхідність його здійснення на основі багатоджерельної системи фінансово-інвестиційного забезпечення, що актуально в умовах обмеженості ресурсного потенціалу підприємств (с. 10-25).

2. У розробленій організаційно-економічній моделі ТПВ одним з компонентів структурно-функціональної схеми (рис. 1.1) є блок діагностики стану підприємства. Для підкреслення важливості етапу діагностики корисно було би, принаймні у оглядовому форматі, навести основні принципово-важливі напрями її здійснення (с. 15-30).

3. Запропонована у розділі 1 (с. 15-30) дворівнева типологія планів ТПВ передбачає наявність на другому рівні розробленої системи індикативних показників, що мають бути досягнуті за результатами реалізації ТПВ. Можна зазначити, що у представленні методичного підходу до формування типології характеристика складу індикативних показників не наведена. За думкою опонента включення до розгляду, принаймні, обмеженого вибіркового складу індикаторів ТПВ, могло би надати розробленій типології більш змістовної форми.

4. Проведене дослідження витрат (с.82-99) підприємств машинобудування на інноваційну діяльність виявило тенденцію скорочення обсягів зовнішніх науково-дослідних робіт у 3,5 рази за період спостереження. Водночас не окреслено склад організаційно-економічних факторів, що спричинили наведену ситуацію (зростання інфляції, зміна валютних курсів, здорожчання лабораторно-дослідницьких ресурсів чи інші чинники). Наведені питання залишаються відкритими для їх дослідження і розкриття.

5. Запропонований у розділі 3 методичний підхід (с. 101-109) до оцінки і забезпечення організаційно-економічної гнучкості підприємства передбачає використання показника «Інвестиційної спроможності підприємства до оновлення», який характеризує здатність фінансування технічного переоснащення виробництва і його продуктового оновлення за рахунок власного капіталу. Водночас можна зазначити, що для аналізу показника не передбачена градація діапазонів числових значень, хоча вона могла би підвищити ефективність його застосування у визначених часових інтервалах і забезпечувати таким чином інформацію для визначення рівня організаційно-економічної гнучкості підприємства.

6. Розроблений і окреслений у розділі 3 методичний підхід (с. 110-121) щодо виконання інвестиційного проекту технічного переоснащення виробництва формує системний організаційно-економічний процес, від оптимізаційного вибору найбільш економічно-привабливих об'єктів ТПВ до залучення, при необхідності, коштів зовнішніх інвесторів. Водночас у визначенні ануїтетів, як сум платежів інвестору, доцільним було би розкриття їх структури, не тільки як засобу відшкодування позикових коштів кредитору, а також як частки прибутку від спільної діяльності у різних організаційних формах.

7. Запропонований методичний підхід (с. 136-148) щодо обґрунтування актуальних напрямів технічного переоснащення виробництва на основі розробленої моделі «Формування організаційно-економічних переваг (ФП)» підприємства дає змогу підсилення виявлених переваг за рахунок цілеспрямованого технічного переоснащення виробництва. Доцільним, на погляд опонента, було би, у додаток до аналітичного показника організаційно-економічних переваг, запропонувати показник порівняльної (відносно фірми-

конкурента) конкурентоздатності підприємства, що змінюється за результатами ТПВ.

Вказані зауваження та дискусійні положення не знижують загальної позитивної оцінки дисертаційної роботи, яка є завершеним, логічно побудованим дослідженням, що має як наукове, так і практичне значення. Отримані нові наукові положення та висновки достатньо обґрунтовані та достовірні.

8. Висновок

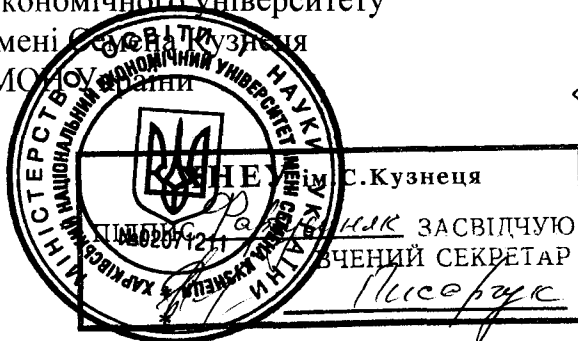
Дисертаційна робота Безуглої Дар'ї Валеріївни «Організаційно-економічне забезпечення технічного переоснащення виробництва підприємств машинобудування» за своїм змістом відповідає паспорту спеціальності 08.00.04 – економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності). Дисертація є завершеною науково-дослідною роботою, яка розв'язує важливу наукову задачу – підвищення рівня організаційно-економічного забезпечення технічного переоснащення виробництва підприємств машинобудування. Автореферат повністю відтворює основні положення дисертаційної роботи.

Дисертаційна робота відповідає вимогам пп. 9, 10, 12 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24.07.2013 № 567, що висуваються до дисертаційних робіт на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук, а її автор Безугла Д.В. – заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.04 – економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності).

Офіційний опонент:

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри бухгалтерського обліку
Харківського національного
економічного університету

імені С.С.Кузнеця
МОН України

О.В. Фартушняк